

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 7

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
7-son
dekabr, 2025

December 2025
Volume 3
Number 7

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

*Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy - amaliy
O'zbekiston elektron jurnali ta'lim, fan va
innovatsiyalar Respublikasi Oliy vazirligi
huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi**
rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli
qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar
nashr etiladi:**

1. Raqamli iqtisodiyot
2. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
3. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
4. Inson kapitali iqtisodiyoti
5. Menejment va marketing
6. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
7. Moliya, kredit va investitsiya
8. Ekonometrika va statistika
9. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

*Ovchinikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal
Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

*Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog'iston Respublikasi
Milliy fanlar akademiyasi)*

*Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi
Tojikiston agrar universiteti)*

*Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva
energetika instituti, Rossiya)*

*Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar
do'stligi universiteti)*

*Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya
Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)*

*Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti,
Rossiya Federatsiyasi hukumati)*

*Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi
Milliy fanlar Akademiyasi)*

*Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat
universiteti)*

*Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi
Rossiya xalqlar do'stligi universiteti)*

*Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar
universiteti)*

*Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazarot
fanlari instituti)*

*Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot
universiteti)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - Iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Aylanma iqtisodiyot tamoyillarini O'zbekistonda joriy etishning iqtisodiy va ekologik samarasi

Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi

Экономическая и экологическая эффективность внедрения принципов циркулярной экономики в Узбекистане

Рустамова Сарвиноз

Economic and environmental effectiveness of implementing circular economy principles in Uzbekistan

Rustamova Sarvinoz

Received: December 1, 2025 Revised: December 6, 2025

■ Accepted: December 9, 2025 ■ Published Online: December 30, 2025

- **Annotatsiya:** O'zbekistonda aylanma iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish orqali erishiladigan iqtisodiy tejamlilik va ekologik foydalarni tahlil qiladi. Aholi, sanoat va qishloq xo'jaligi sohalarida o'tkazilgan kuzatuvlar hamda rasmiy statistik ma'lumotlar asosida aylanma yondashuvning chiqindilarni kamaytirish, tabiiy resurslarni tejash va yangi ish o'rinlari yaratishdagi potentsiali baholanadi. Shu bilan birga, moliyaviy cheklovlar, me'yoriy hujjatlarning yetarli emasligi va infratuzilmaning rivojlanmaganligi kabi to'siqlar ham aniqlangan. Natijalar aylanma iqtisodiyotni milliy darajada tizimli ravishda rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.
- **Kalit so'zlar:** aylanma iqtisodiyot; barqaror rivojlanish; qayta ishlash; chiqindilarni boshqarish; iqtisodiy tejash; ekologik barqarorlik; yashil iqtisodiyot; resurs samaradorligi
- **Аннотация:** В исследовании анализируется экономическая выгода и экологические преимущества внедрения принципов циркулярной экономики в Узбекистане. На основе наблюдений в сферах населения, промышленности и сельского хозяйства, а также официальной статистики оценивается потенциал циркулярного подхода в снижении отходов, сохранении природных ресурсов и создании новых рабочих мест. В то же время выявлены ключевые барьеры: финансовые ограничения, недостаточная нормативно-правовая база и слабо развитая инфраструктура переработки. Полученные результаты подтверждают необходимость системного внедрения циркулярной экономики на национальном уровне.
- **Ключевые слова:** циркулярная экономика; устойчивое развитие; переработка; управление отходами; экономия ресурсов; экологическая устойчивость; зелёная экономика; эффективность использования ресурсов

- **Abstract:** This study examines the economic savings and environmental benefits of implementing circular economy principles in Uzbekistan. Based on field observations across household, industrial, and agricultural sectors, as well as official statistical data, the research assesses the potential of circular approaches to reduce waste, conserve natural resources, and generate employment. Key barriers—including financial constraints, an underdeveloped regulatory framework, and insufficient recycling infrastructure—are also identified. Findings underscore the need for a systematic, nationwide strategy to scale up circular economy practices.
- **Keywords:** circular economy; sustainable development; recycling; waste management; resource efficiency; economic savings; green economy; environmental sustainability

KIRISH

Bugungi kunda global iqtisodiy tizimlar tabiiy resurslarning tez borib qolishi, atrof-muhit ifloslanishi va iqlim o'zgarishlari kabi jiddiy muammolar bilan yuzlashmoqda. Shu sababli aylanma iqtisodiyot (circular economy) — chiqindi hosil qilmasdan, resurslarni qayta ishlatish, tiklash va qayta foydalanishga asoslangan tizim — dunyo bo'ylab keng qo'llanila boshlandi. O'zbekiston ham iqtisodiy o'sishni atrof-muhitni himoya qilish bilan uyg'unlashtirish maqsadida aylanma iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishga harakat qilmoqda. Ushbu maqolada aylanma iqtisodiyotning O'zbekistondagi amaliy qo'llanilishi, uning iqtisodiy samaradorligi hamda ekologik ta'siri tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Aylanma iqtisodiyot falsafasi 1970-yillarda sanoat ekologiyasi g'oyalari bilan shakllangan bo'lib, so'nggi o'n yilda ayniqsa amaliy iqtisodiy siyosat vositasi sifatida keng tarqaldi. Ellen MacArthur Foundation (2015) tomonidan taklif etilgan "uchta tamoyil" (1) foydalanish va chiqarish jarayonlarida chiqindilarni oldindan bartaraf etish; (2) mahsulotlar, komponentlar va materiallarning foydali hayotini maksimal uzun qilish; (3) tabiiy tizimlarni tiklash bugungi kunda ko'plab mamlakatlarning "yashil o'tish" strategiyasining asosini tashkil qiladi [1]. O'zbekiston kontekstida, Ismoilov (2022) paxta sanoatida aylanma yondashuvni joriy etish orqali sovuq suv iste'molini 20%, tuproqqa kimyoviy o'g'it solishni esa 35% kamaytirish mumkinligini namoyon qildi [2]. Bu natijalar aylanma iqtisodiyotning nafaqat chiqindilarni kamaytirish, balki resurslarni samarali boshqarish orqali iqtisodiy tejashga ham xizmat qilishini ko'rsatadi. Jahon banki (2024) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda yillik 12,5 million tonna qattiq maishiy chiqindi hosil bo'ladi, ulardan faqat 8% qayta ishlanadi bu Yevropa Ittifoqidagi 48% ga nisbatan juda past ko'rsatkichdir [3]. Mamlakatda plastik,

metall va qog'oz qayta ishlash infratuzilmasi rivojlanayotgan bo'lsada, uning quvvati hali ham so'rovga javob bera olmaydi. "Yashil iqtisodiyot" rivojlanish strategiyasi (2023) doirasida O'zbekiston 2030-yilgacha aylanma iqtisodiyotni barcha sanoat tarmoqlariga kiritishni rejalashtirmoqda [4]. Biroq, ushbu strategiya asosan katta korxonalarga qaratilgan bo'lib, mikro va kichik korxonalar uchun amaliy mexanizmlar yetarlicha ishlab chiqilmagan. Yevropa tadqiqotlari ham aylanma modellarni qo'llash orqali korxonalar o'rtacha 17% xarajat tejashga erishganligini ko'rsatadi [5]. Biroq, O'zbekiston kabi rivoqlanayotgan mamlakatlarda bunday o'lchovlar hali keng qamrovli tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda aralash usul (qualitative + quantitative) qo'llangan. Tahlil uchun O'zbekiston Respublikasi Ekologiya vazirligi, Statistika agentligi va Jahon bankining 2020–2024-yillardagi rasmiy ma'lumotlari foydalanildi. Shuningdek, Toshkent, Jizzax va Qashqadaryo viloyatlaridagi 10 ta korxonaga — qayta ishlash, qurilish materiallari va paxta sanoati sohasidagi — maydon tashriflari va mutaxassislariga suhbatlar o'tkazildi. Iqtisodiy ta'sirni baholash uchun chiqindi boshina xarajatlarni kamaytirish va qayta ishlangan xom ashyodan foydalanish orasidagi tejash, ekologik ta'sir esa karbon izi (carbon footprint) va suv iste'moli asosida tahlil qilindi.

MUHOKAMA

O'zbekistonda aylanma iqtisodiyotni joriy etish jarayoni asosan to'rtta sohada qishloq xo'jaligi, qurilish, sanoat va maishiy chiqindilarni boshqarishda amalga oshirilmoqda. Qishloq xo'jaligida, xususan paxta yetishtirishda, paxta tolasi qoldiqlaridan bioetanol, kompost va qog'oz ishlab chiqarish tajribalari joriy etildi. Jizzax viloyatidagi "GreenAgro" loyihasi doirasida 2023-yilda 1200 tonna paxta chiqindisi

qayta ishlandi, bu 1500 tonna karbon izini kamaytirishga sabab bo'ldi. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi korxonalari aylanma texnologiyalarga kirish xarajatlarini qoplashda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Qurilish sohasida qayta ishlangan plastik va betondan aralash materiallar ishlatilmoqda. Toshkentdagi "EcoStroy" korxonasi 2024-yilda qurilish loyihalarining 30% uchun qayta ishlangan xom ashyodan foydalangan. Natijada xom ashyo xarajatlari 22% kamaydi, loyiha muddati esa 7% qisqardi. Biroq, davlat

standartlari hali ham qayta ishlangan materiallarni rasman sertifikatlash tizimini to'liq qamrab olmagan. Maishiy chiqindilar bo'yicha 2023-yilda Toshkent shahrida "Green City" loyihasi doirasida 50 ta aholi uyi chiqindilarini ajratish tizimi joriy etildi. Dastlabki natijalar shuni ko'rsatdiki, qatnashuvchi oilalarning 68% ijobiy baholagan, lekin shahar miqyosida tizimning keng tarqalishiga infrastruktura zaifligi to'sqinlik qilyapti.

1-jadval.

Aylanma iqtisodiyotni joriy etishdagi asosiy to'siqlar [1].

Nº	TO'SIQ TURI	MAZMUNI	OQIBATLARI
1	Moliyaviy	Aylanma iqtisodiyot loyihalari yuqori boshlang'ich investitsiya talab qiladi, moliyaviy manbalar cheklangan	Loyihalar sekin boshlanadi yoki umuman amalga oshirilmaydi
2	Normativ-huquqiy	Qayta ishlangan mahsulotlar uchun aniq standartlar va soliq imtiyozlari yetarli emas	Biznes uchun rag'bat past, investitsiya xavfi yuqori
3	Raqamli va texnologik	Zamonaviy monitoring, hisobga olish va boshqaruv texnologiyalari yetishmaydi	Resurslardan foydalanish samarasiz, shaffoflik past

1-jadval shuni ko'rsatadiki, aylanma iqtisodiyotni keng joriy etish jarayonida moliyaviy, normativ-huquqiy hamda raqamli-texnologik to'siqlar o'zaro chambarchas bog'liq holda namoyon bo'lmoqda. Xususan, moliyaviy resurslarning yetishmasligi aylanma loyihalarining boshlanishini sekinlashtirsa yoki ularning amalga oshirilishini cheklasa, normativ-huquqiy bazaning yetarli emasligi biznes subyektlari uchun rag'batni pasaytirib, investitsiya xavfini oshirmoqda. Shu bilan birga, raqamli va texnologik infratuzilmaning zaifligi resurslardan samarali foydalanish hamda jarayonlar shaffofligini ta'minlashga to'sqinlik

qilmoqda. Mazkur to'siqlarni kompleks va tizimli bartaraf etish aylanma iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun muhim shart hisoblanadi.

NATIJALAR VA TAHLIL

Tadqiqot natijalari aylanma iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish orqali O'zbekistonda quyidagi iqtisodiy va ekologik samaralarga erishish mumkinligini ko'rsatdi:

2-jadval.

Aylanma iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning O'zbekistondagi iqtisodiy va ekologik samaralari (2024–2030 yillar prognozi) [2]

KO'RSATKICH	HOZIRGI HOLAT (2024)	2030-YILGA NISBATAN BASHORAT
Qattiq chiqindilardan qayta ishlanadigan ulushi	8%	35–40%
Suv iste'moli (qishloq xo'jaligida)	100% (bazaviy)	–18%
Xom ashyo xarajatlari (o'rtacha)	100%	–25%
Yillik karbon izi (million t CO ₂ ekv.)	121	–15%
Yangi ish o'rinlari (aylanma iqtisodiyot sohasida)	5	50,000+

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, aylanma iqtisodiyotni tizimli joriy etish resurs tejash, ish o'rinlarini yaratish va karbon chiqindilarni kamaytirish nuqtai nazaridan strategik ahamiyatga ega. Ayniqsa, qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish va davlat tomonidan ta'minlangan moliyaviy stimullar (grantlar, arzon kreditlar, soliq imtiyozlari) samaradorlikni 2–3 barobar oshirishi mumkin. Aholi, biznes va davlat o'rtasidagi uch tomonlama hamkorlik modeli aylanma iqtisodiyotni muvaffaqiyatli joriy etishning kalit sharti hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aylanma iqtisodiyot O'zbekiston uchun nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning ham samarali yo'lidir. Hozirgi kichik miqyosli loyihalar ijobiy natijalar berayotgan bo'lsa-da, milliy darajada tizimli integratsiya — qonun hujjatlari, ta'lim, infratuzilma va moliyaviy stimullar orqali — amalga oshirilmasa, kutilgan ta'sirga erishish qiyin bo'ladi. Shuning uchun aylanma iqtisodiyotni davlat dasturlarining asosiy qismi sifatida kiritish strategik ahamiyatga ega.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi, Qarshi davlat

universiteti Iqtisodiyot fakulteti talabasi / Рустамова Сарвиноз Азизбек кызы, студентка экономического факультета Каршинского государственного университета / Rustamova Sarvinoz Azizbek kyzy, student of the Faculty of Economics of Karshi State University

► sarvinozr026@gmail.com

■ 0009-0004-2943-343X

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ellen MacArthur Foundation. (2015). Towards a Circular Economy: Business Rationale for an Economic Reset. Cowes, UK.
2. Ismoilov, B. (2022). Sustainable Cotton Production and Circular Models in Uzbekistan. Tashkent: Agro-Research Journal, No.
3. World Bank. (2024). Waste Management and Recycling Potential in Uzbekistan. Tashkent Office Report.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2023). "Yashil iqtisodiyot" rivojlanish strategiyasi 2023–2030.
5. Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2018). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation and Recycling*, 128, 228–235.